16.05.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia:

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026.

VNS 2/2022 vp, TKI-rahoitus

Talouden näkymät lisäävät tarvetta tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle ja korkea-asteen koulutukselle

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin Unifi) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023–2026.

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyt isot tavoitteet ovat kannatettavia. Tieto, osaaminen ja luovuus ovat Suomen tärkeimpiä kilpailutekijöitä ja kestävän kasvun moottoreita. Tutkimus, TKI-toiminta ja koulutus ovat olennaisia myös osaamisen uudistumiselle ja kansakunnan henkiselle kriisinkestävyydelle.

Tiedetään, että tuottavuuden kasvusta 2/3 syntyy uusista ideoista ja innovaatioista, 1/3 koulutuksesta, ja että uudet työpaikat edellyttävät nykyistä korkeampaa osaamista. Suomen TKI-toiminta on paljolti inkrementaalista, ja täysin uusien läpimurtoinnovaatioiden määrää tulisikin kasvattaa. Tutkimus- ja innovaatiotoimintaa on siten vahvistettava ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuutta työvoimasta lisättävä. Kansainvälistä tutkijoiden, asiantuntijoiden ja opiskelijoiden rekrytointia on lisättävä. Pidämme hyvänä sitä, että tutkimus ja TKI sekä osaaminen koulutus on hallitusohjelman mukaisesti huomioitu ja konkretisoitu julkisen talouden suunnitelmassa. Parlamentaarinen TKI-työ on osoittanut tarpeen ja sitoutumisen systemaattiselle ja tavoitteelliselle sitoutumiselle neljän prosentin TKI-panostuksiin BKT:sta.

Tutkimus ja koko TKI-järjestelmä vaatii pitkäjänteistä sitoutumista

Tiederahoituksen leikkausten peruminen kehysriihessä 2022 sekä myös veikkausvoittovarojen ongelmatiikan ratkaiseminen on ollut hyvä päätös, jolla estetään Suomen tieteen yhtäkkisen rahoituksen laskun estämiseksi vuonna 2023.

Suomen tavoitteena olevaan TKI-panostusten 4% BKT-tavoitteeseen pääseminen vaatii kuitenkin rahoituksen tason tuntuvaa nostamista tulevina vuosina. Onkin erittäin hyvä, että tavoitteeseen ovat sitoutuneet kaikki parlamentaariset ryhmät ja TKI-rahoituslain valmistelu etenee systemaattisesti. On myös erittäin tärkeää, että niin rahoituslain kuin sisällöllisten toimenpiteiden suunnittelussa noudatetaan parlamentaarisen TKI-ryhmän linjauksia, ja koko TKI-ketjua vahvistetaan tasapainoisesti.

Suomen tieteen tasoa on jatkuvasti nostettava kansainvälisessä kilpailussa

Suomen Akatemian tuore kansainvälinen arviointi osoitti konkreettisesti kansallisen tutkimusrahoituksen merkityksen Suomen tieteen tason nostamisessa globaalissa kilpailussa sekä kansainvälisen tutkimusrahoituksen kotiuttamisessa. Panostukset Suomen Akatemiaan tuovat siis mahdollisuuden kasvattaa kansainvälistä tutkimusrahoitusta sekä yksityistä rahoitusta. Yksi keskeisimpiä TKI-järjestelmän tavoitteita tulee olla tieteellisen tutkimuksen rahoituksen vahvistaminen. Tulevassa rahoituslaissa on tärkeää myös varmistaa, että muutokset taloudessa ja sitä kautta yksityisen rahoituksen panostusten heilahtelut eivät vaaranna tutkijalähtöisen, uraauurtavan tutkimuksen rahoitusta.

Business Finlandin rahoituksen korotus on niin ikään tarpeen, ja ohjelmia tulee suunnata tukemaan yritysten ja korkeakoulujen sekä tutkimuslaitosten tuloksekasta yhteistyötä. Vain panostamalla parhaisiin ekosysteemeihin voimme houkutella osaajia ja investointeja. Kehysriihessä päätetty TKI-verokannustin yrityksille on uusi instrumentti, jonka tavoitteena on lisätä yritysten TKI-intensiteettiä. Unifi pitää tärkeänä, että verokannustinta kohdennetaan erityisesti niin, että se konkreettisesti lisää yritysten yhteistyötä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa lisääntyy. Verokannustimen vaikutuksia tulee seurata.

Pidämme hyvänä myös sitä, että myös STM:n hallinnonalalla on erikseen kohdennettu rahoitusta TKI-toimintaan. Korostamme, että isoissa ja suuresti resursseja vaativissa lainsäädännöllisissä uudistuksissa, kuten sote-uudistus, on tarpeen varmistaa osaamisen kehittyminen ja tutkimuksen edellytykset. Unifi on esittänyt tutkimuslainsäädäntöneuvoston perustamista tukemaan tätä tavoitetta.

Suomesta kansainvälisesti houkutteleva paikka opiskella, tutkia ja investoida

Yksi hallitusohjelmassa kirjattuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita on tieteen tason ja vaikuttavuuden parantaminen sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytysten vahvistaminen. Pienenä maana Suomen on päästävä parhaisiin verkostoihin. Voimme uudistaa osaamistamme ja houkutella myös muualta parhaita osaajia vain ja ainoastaan, jos tutkimuksemme ja infrastruktuurimme ovat kansainvälisesti korkealla tasolla ja tutkimusrahoituksen näkymät ovat vakaat ja positiiviset. Tavoite on kriittinen tilanteessa, jossa Suomen merkittävimmät kilpailijamaat ovat kyenneet kasvattamaan omien TKI-investointiensa määrää.

Huipputason tutkijat, opiskelijat ja tutkimusintensiiviset yritykset hakeutuvat sinne, missä on korkeatasoisimmat tutkimusryhmät, parhaat tutkimusinfrastruktuurit ja edellytykset tehdä tutkimusta. Tieteen taso nousee maailmalla jatkuvasti ja Suomella ei ole varaa jäädä jälkeen globaalissa kilpajuoksussa. Kaikkialla on panostettava parhaimpaan osaamiseen. Tieteen riittävä rahoitus on olennaisen tärkeää myös laadukkaan, tieteeseen perustuvan koulutuksen varmistamiseksi. Suomeen tarvitaan myös aktiivista tiedepolitiikkaa. Rakenteet ovat olemassa.

Tutkimus ja koulutus kulkevat käsi kädessä

Osaajapula ei saa muodostua kestävän kasvun, TKI-toiminnan ja hyvinvoinnin pullonkaulaksi. TKI-intensiteetin lisääminen, tutkintomäärien lisääminen ja jatkuvan oppimisen systeeminen uudistus eivät kuitenkaan voi kilpailla resursseista keskenään eikä kilpailulla voida saavuttaa lisättyä tehokkuutta tai hyötyjä, vaan jokaisen resurssointia on vahvistettava tarkoituksenmukaisesti. Julkisia varoja käytettäessä yliopistot tuottavat suurimman hyödyn

yhteiskunnalle perustehtäviensä ja omien strategisten valintojensa kautta. On myös tärkeää huolehtia opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvoinnista, jotta koronapandemian jättämä pitkä jälki voidaan korjata.

Koulutusmäärien nostaminen on tehtävä kestävästi. Perusrahoituksen riittävä ja ennakoitava taso on edellytys laadukkaalle koulutukselle ja opiskelijoiden hyvinvoinnille. Julkisen yliopistorahoituksen suunta on ollut laskeva koko 2010-luvun, eikä suuntaa ole vieläkään käännetty. Pedagoginen kehittäminen ja kasvavat tarpeet ohjauksessa ja neuvonnassa tuovat lisätarpeita panostuksille ja opiskelijoiden tukemiselle. Opiskelijoiden hyvinvointiin on panostettava myös pandemian aiheuttaman hyvinvointivelan korjaamiseksi.

Tavoite 50% nuoren ikäluokan korkeakoulutettujen määrästä vaatii toteutuakseen täysimääräisen resurssoinnin ja pitkäjänteisen sitoutumisen, jotta sen saavuttaminen on mahdollista. Jo tehdyt lisäykset on rahoitettu määräaikaisesti ja osittain riittämättömästi, eikä samanlaisia skaalaetuja ole enää saatavilla, kun koulutusmääriä yhä lisätään. Julkisen talouden suunnitelma ei kuvaa aloituspaikkojen lisäämisen vaatimaa resursointia, ja siksi se tulee talousarvioissa tarkentaa. Asetetun 50% tavoitteen saavuttamisen tavoiteajankohta tulee yhteisesti täsmentää ja tarkentaa laskelmat resursseista, joilla siihen päästään. Pelkästään aloituspaikkojen lisäämisen kohdalla puhutaan jopa 190 miljoonan euron vuosittaisesta lisätarpeesta korkeakouluille. Myös tavoite ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen nykyisestä kolminkertaiseksi vaatii lisäresursseja paitsi aloituspaikkoihin, myös tukipalveluihin. Jos opetuksen vaatimia resursseja ei turvata, se johtaa koulutuksen ja tutkimuksen tason laskuun.

Lähes 80% syntyvistä uusista työpaikoista edellyttää korkeakoulutustasoista osaamista ja suunta on ennakoidusti kohti yhä korkeampaa osaamista. Yliopistokoulutuksen työelämärelevanssi on arvioutu korkeaksi, mikä on tärkeää, kun yhä koulutetumman työvoiman tarve kasvaa. Siksi on turvattava laadukkaan koulutuksen edellytykset myös koulutusmäärän kasvaessa.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Tanja Risikko
toiminnanjohtaja